

les Theognosti, in quibus affuisse mihi numen aliquod fati intelligo. Nam sublato dolore omni luctus, me mihi restituit. Neque enim solum scribendo, sed etiam legendo illos, omnis calamitatis memoria, omnisque dolor abscedit ac tollitur. Illis ergo libris non his opus est, quibus iure potest dici id Euripidis :

ὦ τλήμων, ὡς σοι δυσφορ' εἰργασαι κακά :

Miser, quot ardua interis tibi mala?

Qui verò, quæ ferri possunt, quæ humana sunt, patiuntur, quique curant, ut quàm felicissimè pro conditione sua viuant, his lectionem horum librorum haud inutilem futuram existimo, nec solum in aduersis, sed in secundis etiam rebus. Secundis enim rebus si quis abutatur, ut quidam amarò, ambitiosè, crudeliter, iniustè, libidinose, non iam secundæ dici possunt, sed aduersæ. Quòd præclare indicat illud Virgilij :

*Turno tempus erit, magno cum optauerit emptum
Intactum Pallanta, & spolia ista dicmque
Oderit.*

Bona enim fortuna si quis malè vtatur, perinde est, ac si malam experiatur. Quot diuitibus opes nihil aliud, quàm luxum & morbos peperere? Quot viris vxoris pulchritudo dedecori & exitio non fuit? Vidimus Petrum Citadinum, cui cum oblectamento esset piscina in hortis, suffocatus est in ea vnicus illius filius, septem annos natus. Bernardo itidem Scachabarotio delitiæ horticorum abstulerunt vnicum filium annorum quatuordecim. Qui verò artem adamantes perforandi inuenerat, & famam & lucrum adeptus quidem est, verum cum ex Italia in Græciam transiisset, ausus perforare adamantem Principis Turcarum insignis magnitudinis & pulchritudinis, & immensi pretij, fallente successu, seipsum interemit, veritus grauiorem mortem. Plena est nostra vita huiusmodi exemplis, ut non minus necessaria sit hæc ars, à nobis tradita, felicibus, quàm etiam miseris. Quòd etsi tuto etiam liceret inter tot pericula viuere, nihilominus saltem propter vsum, ipsius scientia utilis est. Sed cum disciplinarum quædam magis scientia, quàm vsum constent, ut Geometria, Theologia: quædam ex æquo, ut Leges & Medicina: hæc ex horum generum neutro est; sed ex tertio, in quo plus valet exercitatio, quàm scientia. Parum enim prodest sapiëntia, si quis stultè se gerat. Opus ergo, ut vsum aliquis & exercitationem adispiscatur. Cuius tota ratio sicuti in tribus consistit, in adipiscendo ipsum, in promptè exequendo, & in eius perfectione habenda: ita hæc habentur natura, arte, diligentia, exercitatione, consuetudinèque cum peritis in ea atque expertis. Diligentia quidem ad perfectionem facit, ad vsum verò habendum aut promptitudinem, parum aut nihil. At Natura ad promptitudinem plurimum confert, ad vsum vel eius perfectionem, verò, parum admodum vel prorsus nihil. Ars autem ad vsus perfectionem plurimum conducit, & est principium vsus: ad promptitudinem autem operandi parum aut omnino nihil. Rursus, Exercitatio ad promptitudinem vsus facit, ad perfectionem nihil: ad vsum verò habendum est maximè necessaria. Ipsa etiam Consuetudo cum peritis ad perfectionem vsus plurimum facit, ad vsum & promptitudinem aliquid potest. Principio exornandus est animus, corpus firmandum, munienda omnia sunt bonis fortunæ, ad excipiendos ictus aduersos. Inde cognoscere oportet, quis finis sit noster. Nili enim finem nostrum noueris, velut nauta, qui, quòd cursum dirigat, nescit, in incerto semper vagaberis, neque cognosces quòd vitæ genus illi conueniat. Scire autem id non possumus, nisi natura nostra, qualis sit, intelligamus. Sed quòd ad naturam ipsam attinet, duo sunt, quæ dubitemus; tertium verò peculiare est ipsi fini. Et ad naturam quidem illud primum, an ob obitu anima pœnæ & præmij particeps sit futura eorum, quæ in hac egerit vita? Secundum, an animæ omnes eandem sint sortem subituræ, magnitudine tantum & paruitate diuersam? Ut, si sint exempli gratia, omnes beatæ quidem futuræ, an aliæ magis aliæ minus? an pari ratione etiam pœnarum & dolorum capaces erunt? Manifestum est autem in prima dubitatione quatuor quæstiones includi. Nam, si animæ pœnas & præmia subeunt, ambiguum non est, quin primò supersint & sint immortales: tum etiam, quòd singulæ seorsum maneant, nec in vnum confundantur: denique quòd futurum sit, ut in vita eorum, quæ hic aguntur, in posterum ratio habeatur. Quòd si ita est, palam sit etiam nos omnes neruos intendere debere, ut iustè, sanctè, innocentèrque viuamus, omnèque consilium, omnèque cogitationem